

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

27^E JAARGANG

WOENSDAG 13 MEI 1942

No. 1373

N.V.
Stoomvaart-Mij. „Nederland”
Amsterdam

N.V.
Rotterdamsche Lloyd
Rotterdam

DE BELEGGINGEN DER BIJZONDERE SPAARBANKEN IN NEDERLAND

door

Dr. J. R. A. BUNING32ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut.**PRIJS f 3.65***(Prijs voor donateurs en leden
van het N. E. I. f 2.75)

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave: De Erven

F. BOHN N.V., HAARLEM

ROTTERDAMSCH BANKVEREENIGING

ROTTERDAM · AMSTERDAM · 'S GRAVENHAGE

KAPITAAL EN RESERVE
f 62.000.000**SAFE LOKETTEN**
TER BERGING VAN WAARDEN

150 KANTOREN IN NEDERLAND

Openbare werken en Conjunctuurbeweging

door **Dr. Ir. A. Baars****PRIJS f 2.10***Prijs voor donateurs en leden
van het N. E. I. f 1.50.*In den boekhandel verkrijgbaar*
**UITGAVE: DE ERVEN
F. BOHN N.V., HAARLEM**

Nieuwe belastingbesluiten geven nieuwe BELASTINGMOEILIKHEDEN

Daarom is voor U van belang

DE BELASTINGCONSULENT

BELASTINGVRAAGSTUKKEN

Waarvan de prijs slechts f 4.— per jaar bedraagt

PROEFNUMMER

OP AANVRAAG

ADMINISTRATIE:

LAAN VAN MEERDERVOORT 1a

DEN HAAG.

R. Mees & Zoonen

Ao. 1730

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM
AMSTERDAM (Ass.)
's-GRAVENHAGE
DELFT — SCHIEDAM
VLAARDINGEN

BEHANDELING VAN ALLE

BANKZAKEN

BEZORGING VAN ALLE

ASSURANTIËN

V.V.S.

VERLIESPOSTEN-VOORKOMEND-SYSTEEM

BESTAANDE UIT VIER DIENSTEN

Deze tijd is rijk aan veranderingen. Laat daarom Uw onbetaald gebleven oude posten inschrijven bij
DIENST IV VAN HET V.V.S.

VAN DER GRAAF & Co. N.V.
AMSTERDAM C. — AMSTELSTRAAT 14-18

Diesel-, Stoom- en Electriche Machine-installaties.

Voor onmiddellijke of latere koop worden gevraagd:

1. Volledige stroomopwekkende installaties voor draaistroom 380/220 Volt; Vermogen 400 kVA.
2. Afzonderlijke dieselmotoren, stoommachines, electromotoren, electrogeneratoren; spanning en vermogen als boven.

De machines moeten geheel in bedrijfsvaardigen staat zijn, in goeden toestand en niet ouder dan 10—15 jaar.

Uitvoerige aanbiedingen, met opgave van plaats waar te bezichtigen, te richten aan den

Bahnbevollmächtigten der Deutschen Reichsbahn bei den Niederländischen Eisenbahnen te Utrecht, Catharijnesingel HGB III.

n.v. nederlandse kabelfabriek

n.k.f. delft

hoog- en laagspanningskabels } met papier-
telefoon- en signaalkabels } isolatie

massa
koperdraad, koperkabel

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Onze speciale afdeling: Drukwerk voor controle en administratie, levert alle voorkomend drukwerk op dit gebied concurrerend, snel en accuraat. Uitgifte-apparaten in groote verscheidenheid van werkwijze en capaciteit naar de behoeften van elk bedrijf. Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies te Uwer beschikking.

Tel. 69300
(3 lijnen)

Ter vervanging van haar door brand verloren gegane voorraad nummers van Economisch-Statistische Berichten en Economisch-Statistisch Maandbericht van den jaargang 1940, zou de redactie het zeer op prijs stellen, indien de lezers, die hun exemplaren kunnen missen, deze aan haar zouden willen afstaan.

Laat Uw JAARGANG

inbinden!

Stort f 0.75 op giro 5858 ten name van H. A. M. Roelants, Schiedam met vermelding: Band E.-S. B. 1941 en U ontvangt, zoodra de oplaag gereed is, franco per post Uw band toegezonden.

Bij franco opzending van Uw jaargang aan

**H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM**

onder gelijktijdige storting van f 2.40 op giro 5858, ontvangt U, zoodra de banden gereed zijn, Uw Jaargang keurig gebonden franco huis terug.

(Uitvoering van den band linnen rug, verder stevig beplakt bord)

Derde Gewijzigde Druk

van

Egalisatiefondsen en Monetaire Poli- tiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten

door

Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk

30ste Publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden van het N. E. I. f 1.50)

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave: De Erven

F. BOHN N.V., HAARLEM

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

27^E JAARGANG

WOENSDAG 13 MEI 1942

No. 1373

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:

H. W. Lambers (Zwartewaal).

Redactie en administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20.85* per jaar. Buitenland en koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Advertenties voorpagina f 0.28 per mm. Andere pagina's f 0.22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

Blz.

De organisatie van het bedrijfsleven en de bedrijfsrechtspraak door Mr. L. E. Pieters	208
Oorzaak en bestrijding van de ongunstige toestanden bij de Nederlandsche symphonie-orkesten door F. J. de Jong	210
Boekbesprekingen.	
Mikaël Hagopian: L'évolution des marches mondiaux des principales matières premières après la grande guerre, bespr. door J. Willems	213
Ingezonden stukken.	
Bevolkingsdruk en ruimtelijke ordening door Dr. F. van Heek	214
Maandcijfers.	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	214
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	215
Statistieken.	
Stand van 's Rijks Kas — Bankstaten	215-216

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de geldmarkt heeft de Agent van de Schatkist op eenigszins ruimer schaal papier kunnen plaatsen, omdat deze week, na een omvangrijke stijging, de biljetten-circulatie voor 't eerst een daling vertoont, terwijl tegelijkertijd de buitenlandsche wisselportefeuille weer bijna met 30 miljoen gulden is toegenomen. De omzetten op de markt, dus buiten de afgifte van den Agent om, vinden voornamelijk plaats in het korter loopende papier. De groote geldgevers hebben een zoo ruime liquiditeit, dat zij zeer omvangrijke bedragen op langen termijn kunnen uitzetten en er dus voortdurend op uit zijn, het papier uit de portefeuille, zoodra het eenigermate is „gerijpt”, weer af te stooten om het te vervangen door jaarpapier. Daardoor is er in het papier met korteren looptijd permanent aanbod tegen tarieven, die iets boven die van den Agent liggen.

De obligatiemarkt heeft betrekkelijk weinig veranderingen getoond. De omzetten blijven nog steeds beperkt, niet zoozeer door gebrek aan vraag dan wel door den geringen omvang van het aanbod. Er zijn geen beleggers-groepen, waarvan aanbod van beteekenis kan worden verwacht; wel zijn er daarentegen vragers, die nog steeds behoefte aan beleggingsmateriaal hebben, welke behoefte echter het oogenblik geenszins ten volle kan worden bevredigd. Alleen in de 4 pCt.-leening 1941 is soms aanbod van beteekenis waar te nemen, maar daarvoor is uit den kring van beleggers, die het om uitzetting op langen termijn te doen is, weinig belangstelling. Die belangstelling bestaat echter wel bij de instellingen, die op de geldmarkt opereeren en die dit materiaal ook in geval van conversie ambieeren, omdat er dan, gezien den korten termijn, nog een redelijk rendement is te maken. De koersen zijn betrekkelijk weinig veranderd; de 3-3½ pCt.-leening sloot ⅔ pCt. boven de opening op 96⅞ pCt.; de 3½ pCt.-leening 1941 sloot op 99⅞/32.

De aandelenmarkt heeft in het bijzonder voor binnenslandsche aandelen een scherpe reactie te zien gegeven, die vrijwel over de geheele linie was waar te nemen. De afkondiging der drie belastingbesluiten, die direct het bedrijfsleven raken, t.w. de ondernemersbelasting, de vennootschapsbelasting en de vermogensbelasting, was daarvan de aanleiding. Had men reeds een zware belasting van de bedrijfswinsten verwacht, de besluiten treffen de winsten nog belangrijker zwaarder dan men had vermoed. Merkwaardig is het, dat het in de eerste plaats de bankaandelen waren, die den grootsten schok op te volgen kregen. Wellicht heeft hierbij de overweging een rol gespeeld, dat, terwijl bij industriële aandelen naast het rendement ook de aanwezigheid van „Sachwerte” bij de waardeering der aandelen een factor van beteekenis is, zulks bij bankaandelen natuurlijk niet of nauwelijks het geval is. Daarbij dient men zich natuurlijk te realiseeren, dat ook bij industriële waarden de „Sachwert” alleen bijvend het koerspeil kan beïnvloeden, wanneer het rendement er gunstig door wordt beïnvloed. En daarvoor zijn eigenlijk geen aanwijzingen. Overigens is de eerste scherpe reactie — waarbij naast bankaandelen ook „zware papieren”, als Ned. Gist, Kabel, Zout e.d., een behoorlijke reactie vertoonden — alweer gevolgd door een licht herstel.

DE ORGANISATIE VAN HET BEDRIJFS- LEVEN EN DE BEDRIJFSRECHTSPRAAK.

Nu het tijdstip van de algeheele organisatie van het Nederlandsche bedrijfsleven met snelle schreden nadert en met het 5de uitvoeringsbesluit van de „Organisatie-Commissie” en de instelling van den daarin aangegeven „Raad voor het bedrijfsleven” het gebouw van de Nederlandsche bedrijfsorganisatie als het ware „onder de kap” is gekomen, lijkt het mij van overwegend belang, dat thans ook aandacht zal worden besteed aan een bijzonder onderdeel van de bedrijfsorganisatie, een onderdeel, dat als zelfstandig geheel ter completering van het geheele gebouw moeilijk zal kunnen worden gemist, te weten de *bedrijfsrechtspraak*.

Begrijpelijk immers is het, dat, wanneer bedrijfsorganisatie, in welken vorm dan ook, niet meer uitzondering, maar regel is geworden, er heel wat „administratieve geschillen” zullen voorkomen van gansch anderen aard dan de thans voorkomende. Dat zullen dan niet zijn geschillen tusschen den Staat (Overheid) en de burgers, en ook niet tusschen „burgers” onderling, maar tusschen officieele bedrijfsorganen en bedrijfsgenooten, zoodat daarmede ook de *bedrijfsrechtspraak* op een geheel ander plan komt te liggen dan tot dusverre het geval was.

In de eerste plaats verdient nu dus aandacht de vraag, voor welke soort van geschillen het georganiseerde bedrijfsleven reeds thans in vele gevallen heeft gegrepen naar middelen tot het onderling afdoen er van buiten den „gewonen” rechter om. Daarnaast is het van belang na te gaan, welke de middelen zijn, die werden aangewend om dit doel te bereiken.

Wij zien dan, dat tot op heden de bedrijfsrechtspraak in hoofdzaak haar toepassing vindt op tweeërlei gebied, nl. op dat der collectieve arbeidsovereenkomst en op dat der ondernemersovereenkomst, juist dus ten aanzien van die veel-partijen-contracten, de eene op sociaal gebied en de andere op economisch gebied, waarvan de Overheid het algemeen belang heeft onderstreept door de mogelijkheid te scheppen, dat zij door zgn. algemeen verbindendverklaring worden omgezet van privaatrechtelijke overeenkomsten in publiekrechtelijke regelingen, die bindend zijn voor *alle* bedrijfsgenooten. (Hieraan doet niet af het feit, dat de wet op het verbindendverklaren van ondernemersovereenkomsten momenteel is ingetrokken, daar zij is vervangen door het zgn. Kartel-besluit, dat toch een ongeveer gelijk doel nastreeft ¹⁾).

Allereerst dient dus het terrein der collectieve arbeidsovereenkomst in oogenschouw te worden genomen.

Uit de statistiek blijkt, dat er op 1 Juni 1937 in ons land bestonden 1236 collectieve arbeidscontracten, geldend voor 282.863 werknemers. Hiervan bevatten 891 contracten, geldend voor 253.062 (89 pCt. van het totaal aantal bij collectieve arbeidsovereenkomst betrokken) werknemers, een bepaling betreffende de beslechting van geschillen door een scheidsgerecht. „Wanneer men bedenkt”, zoo lezen we in het boek van Dr. L. G. Kortenhorst en Mr. Mac. M. J. van Rooy ²⁾, waaraan we deze gegevens ontleenen, „dat krachtens de Wet op de Rechterlijke Organisatie (art. 39 sub. 3) het kennisnemen van alle rechtsoverdringen betrekkelijk tot een collectieve arbeidsovereenkomst tot de competentie van den kantonrechter behoort en het collectief contract niet zelden aanleiding geeft tot zeer omvangrijke, ingewikkelde en veel des-

kundigheid vereischende conflicten, dan begrijpt men ook, waarom partijen er steeds de voorkeur aan gaven, de beslechting der geschillen, die uit hunne overeenkomst mochten rijzen, op te dragen aan rechters, die opkomen uit de partijen zelf en doorkneed zijn in de gebruiken van het betrokken vak”.

De hier geciteerde argumenten lijken mij voldoende sterk om, gecombineerd met de omstandigheid, dat men, blijkens de gegeven cijfers, bij het overgrootste deel der collectieve arbeidsovereenkomsten de zich voordoende geschillen thans niet meer aan den burgerlijken rechter pleegt voor te leggen en daarbij dus blijkbaar niet al te slechte ervaringen heeft opgedaan, de wenschelijkheid aannemelijk te maken om voor *elken* tak van bedrijf zulk een stelsel van bedrijfsrechtspraak voor de berechting van geschillen tusschen werknemer en werkgever in te voeren.

Wenden wij ons vervolgens naar het terrein der ondernemersovereenkomst. De ondernemersovereenkomst, blijkens de boven aangehaalde wet, die haar verbindendverklaring regelde, *een afzonderlijk beding of besluit, economische verhoudingen betreffende, dat verplichtingen inhoudt, wijzigt of doet te niet gaan tusschen personen, die een bedrijf uitoefenen in denzelfden tak van handel of nijverheid in den ruimsten zin, alsmede tusschen bovengenoemde personen en hun organisaties*, kan, historisch naar haar ontstaan beoordeeld, veelal als saneeringspoging, als een product van tijden van laagconjunctuur en economische crisis, worden beschouwd, zij het, dat de diepere oorzaken van samengaan van ondernemers gelegen zijn in de structureele veranderingen van de samenleving en van de productiewijze, die uiteraard in hun gevolgen het scherpst aan den dag treden in perioden van laagconjunctuur en economische crisis. Vandaar ook dat zij, de geleide economie eenmaal een feit geworden zijnde, voortaan onmisbaar zullen blijken te zijn. Bezien wij het lijstje der ondernemersovereenkomsten, waarvan gedurende een periode van ruim 3 jaar (14 October 1935 tot en met 31 December 1938) verbindendverklaring werd aangevraagd, dan zien wij, dat deze voor de 31 takken van handel en industrie, waarvoor zij respectievelijk moesten dienen, onder meer de volgende onderwerpen wilden regelen:

minimumprijzen, productieregeling, leverings- en betalingsvoorwaarden, vestigingseischen, bestrijding cadeaustelsel, regeling van kortingen, afzetquoteering en regeling statiegeld voor emballage.

Hoewel wij hier nu niet over het cijfermateriaal beschikken, dat ons omtrent het voorkomen van bedrijfsrechtspraakclausules in collectieve arbeidsovereenkomsten ten dienste staat, meen ik toch, dat het niet te boud gesproken is, wanneer wordt vastgesteld, dat in vrijwel elke ondernemersovereenkomst zulk een „berechtigingsclausule” voorkomt. Alle genoemde regelingen zijn onder de bedrijfsgenooten immers niet te handhaven zonder een stelsel van sancties, varierend van boeten tot geheel of gedeeltelijke uitsluiting van levering (plaatsing op zwarte of grijze lijsten).

Het opleggen van deze sancties wordt logischer wijze liever opgedragen aan een commissie uit bedrijfsgenooten, die ter zake kundig, zonder veel omslag en met betrekkelijk weinig kosten, de geschillen zullen kunnen beslissen, dan aan den gewonen rechter, die zich omtrent allerlei finesses en usances, welke aan een bepaalden tak van bedrijf eigen zijn, toch immers op zijn beurt weer zal moeten laten voorlichten door deskundigen. De ervaring heeft dan ook geleerd, dat vrijwel in elke ondernemersovereenkomst een „onderlinge rechtspraakclausule” pleegt voor te komen.

Middelen tot verwezenlijking van de bedrijfsrechtspraak.

De tweede kwestie, welke onze belangstelling vroeg, was het nagaan van de wijzen, waarop men kan trachten, en ook heeft getracht, de hier bedoelde bedrijfsrechtspraak te verwezenlijken.

¹⁾ Het uitgebreide gebied van den handel, waar arbitrage geldt, zooals bijv. graanhandel, zuidvruchtenhandel, enz., wordt hier buiten beschouwing gelaten, omdat daarin door mij niet zoo zeer een onderwerping aan bedrijfsrechtspraak, d.w.z. een rechtspraak ter handhaving van *alle* of een *overwegend* aantal branchegenooten bindende regels, wordt gezien, dan wel de onderwerping van privaatrechtelijke geschillen op handelsgebied aan een bijzonderen, deskundigen „handelsrechter”.

²⁾ „De collectieve arbeidsovereenkomst”, Serie Publiek- en Privaatrecht, Tjeenk Willink, Zwolle.

Het blijkt, dat dit doel langs twee wegen zou kunnen worden bereikt, nl. door een arbitrageclausule of door te contracteeren tot gebondenheid aan een bindend advies.

De arbitrage (een beslissing door scheidslieden) is vrij nauwkeurig geregeld in ons Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, art. 620 t/m 657.

Zijn alle voorgeschreven formaliteiten nauwkeurig in acht genomen, dan is er bij arbitrage dit voordeel, dat de uitspraken der scheidsmannen rechtskracht hebben in den stricte zin des woords. Zulk een beslissing kan dan nl. worden ten uitvoer gelegd op eenvoudig bevelschrift van den President der Rechtbank. Deze heeft daarbij bovendien niet de bevoegdheid om de arbitrale uitspraak te toetsen. Hij moet slechts nagaan, of bij het geven der beslissing alle wettelijk voorgeschreven vormen in acht zijn genomen. Is zulks geschied, dan is hij verplicht door zijn bevel aan de arbitrale beslissing executoriale kracht te geven.

Geheel anders is het gesteld met het bindend advies. Formeele bepalingen hieromtrent kent onze wet eigenlijk niet en wanneer bedrijfsrechtspraak bij bindend advies dan ook in de bedoeling van partijen ligt, is slechts datgene, wat daarover in het contract uitdrukkelijk vermeld staat, tusschen de partijen van kracht. In zulk een geval pleegt dan in het contract de clausule voor te komen, dat partijen onderling afspreken, dat, wanneer een vermoeden van overtreding der contractueele bepalingen bestaat, een nader te noemen instantie zal beslissen, of, en zoo ja welke, sancties ten aanzien hiervan zullen worden toegepast, terwijl daarbij dan tevens wordt overeengekomen, dat partijen zich verbinden om de beslissingen, in zulk een bindend advies gegeven, te zullen naleven.

Het groote verschil met arbitrage is dus, dat eenerzijds geen stricte formaliteiten behoeven te worden in acht genomen, anderzijds echter het bindend advies executoriale kracht mist. Wanneer de partij, wien bij bindend advies verplichtingen (bijv. boeten) zijn opgelegd, weigert hieraan te voldoen, zal nl. aan den gewonnen burgerlijken rechter moeten worden verzocht, deze partij te veroordeelen tot nakoming van het bindend advies. Volgens vaststaande jurisprudentie heeft de gedaagde partij daarbij het recht om zich er op te beroepen, dat het bindend advies dermate in strijd zou zijn met redelijkheid en billijkheid, dat de eischer in strijd met de goede trouw zou handelen door nakoming te vorderen, na welk verweer de rechter dus het advies zal moeten toetsen aan redelijkheid en billijkheid. Weliswaar kunnen partijen tevoren overeenkomen, zich *onherroepelijk* aan het bindend advies gebonden te achten, doch dit beding is door de H.R. niet geaccepteerd (volgens sommigen ten onrechte, zie Meyers, W.P.N.R. no. 2866, 2867).

Een en ander heeft tot gevolg gehad, dat men hoe langer hoe meer bij de bindende adviezen de sanctie is gaan zoeken niet in het opleggen van geldboeten, welke uiteindelijk toch vaak weer via den burgerlijken rechter moesten worden geïnd, die daarbij het advies weer eerst ging toetsen, doch in bepalingen in de overeenkomst zelve, welke andere machtsmiddelen moesten verschaffen om de beslissingen van het bindend advies te doen naleven. Het bruikbaarste middel bleek hiertoe uitsluiting uit de organisatie of uitsluiting van levering aan den delinquent, totdat door hem aan het bindend advies was voldaan. Dat in deze ontwikkeling een gevaar schuilt, behoeft wel geen betoog, wanneer men bedenkt, dat van dergelijke uitsluitingen veelal niet alleen de betrokken ondernemer, doch ook diens personeel en afnemers de dupe plagen te worden. Dit klemt des te meer, waar de toestand nu zoo is, dat bij bedrijfsrechtspraak veelal nooit meer gebruik wordt gemaakt van arbitrage, doch vrijwel steeds van het bindend advies.

De reden van deze voorkeur voor het bindend advies is o.a. gelegen in de omstandigheid, dat bij collectieve

arbeidsovereenkomsten verbindendverklaring van het arbitragebeding uitdrukkelijk is verboden (art. 2 sub 5a, wet 5 Mei 1937), terwijl dit ook bij ondernemersovereenkomsten bezwaren ondervindt. Daarnaast eischt arbitrage een oneven aantal arbiters, wat dit instituut bij collectieve arbeidsovereenkomsten minder aantrekkelijk maakt, tengevolge van het verloren gaan der pariteit (gelijk aantal werkgevers en werknemers) in het rechtsprekend orgaan.

Toch heeft, naar wij hebben gezien, ook het bindend advies zijn nadeelen, en wel vooral door het feit, dat de wet aan deze uitspraken haar sanctie in den vorm van executoriale kracht onthoudt. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat reeds verscheidene malen is omgezien naar middelen om aan dezen onbevredigenden toestand, waarbij partijen zichzelf met eigen middelen behelpen, een einde te maken en te komen tot een goede regeling van de bedrijfsrechtspraak. Gedacht is daarbij aan de berechting van zoodanige geschillen door colleges, samengesteld uit beroepsrechters en personen uit de betrokken kringen.

Onze Grondwet biedt tot instelling van colleges van dien aard gelegenheid in art. 162, dat zegt: „De rechterlijke macht wordt alleen uitgeoefend door rechters, welke de Wet aanwijst. De Wet kan bepalen, dat aan de berechting van door haar aan te wijzen gedingen, als in art. 160 bedoeld, mede wordt deelgenomen door niet tot de rechterlijke macht behorende personen”.

Ten aanzien van de collectieve arbeidsovereenkomsten is instelling van colleges als hier bedoeld al eens uitdrukkelijk bepleit en wel bij de behandeling in de 2de kamer van de Wet van 24 December 1927 tot regeling van de collectieve arbeidsovereenkomst. Een motie-Sannes is toen aangenomen, waarin de Regeering werd uitgenoodigd van de bevoegdheden, haar in artikel 162 der Grondwet gegeven, gebruik te maken. In de Memorie van Antwoord is daarop door den Minister verklaard, dat aan de kwestie der leekenrechtspraak aandacht werd besteed, doch dat deze materie niet slechts incidenteel in verband met de collectieve arbeidsovereenkomst, doch in haar geheel zal zijn te overwegen. Sindsdien is hierover niets vernomen, behoudens enkele vage verklaringen. Slechts vond in één richting wettelijke inschakeling van het leeken-element plaats, nl. bij de regeling van pachtzaken.

Bedrijfsorganisatie en bedrijfsrechtspraak.

Een en ander geeft mij aanleiding om thans, nu de definitieve organisatie van het Nederlandsche bedrijfsleven weldra een feit zal zijn, de aandacht van de betrokken autoriteiten nog een uitdrukkelijk op deze materie te vestigen.

Het wil mij voorkomen, dat het instellen (naast de gewone rechtbanken voor de behandeling van straf- en civiele zaken) van aparte „bedrijfsrechtbanken” ter berechting niet alleen van geschillen uit collectieve arbeidsovereenkomsten, maar vooral ook van geschillen, voortvloeiende uit overtredingen van regelingen en verordeningen, gegeven door de nieuw ingestelde bedrijfs-groepen, alleszins aanbeveling zal verdienen. Het leeken-element zal daarbij, gezien den bovengeschetsten ontwikkelingsgang, ongetwijfeld dienen te worden ingeschakeld. Mocht besloten kunnen worden om over te gaan tot instelling van dergelijke rechtbanken, bijvoorbeeld bestaande uit een jurist-beroepsrechter, als voorzitter, en twee bedrijfsgeenooten, dan wil het mij voorkomen, dat daarmede de organisatie van onze rechtspraak zou worden aangepast aan de behoefte, welke ten dien aanzien bestaat, zooals blijkt uit de hulpmiddelen, welke het (nog niet geheel georganiseerde) bedrijfsleven reeds lang zelve ter hand heeft genomen, teneinde intern tot zulk een regeling te komen.

Bij een zoodanige regeling zou tusschen twee stelsels dienen te worden gekozen. Men zou of één bedrijfsrecht-

bank kunnen instellen voor alle bedrijfsgroepen of één bedrijfsrechtbank per bedrijfstak, waarbij eventueel volgens bepaalde zelfde grondlijnen krachtens het eigen karakter der bedrijfstakken de bedrijfsgeschillen een deskundige berechting zouden kunnen vinden.

Mij wil het voorkomen, dat een keus hier niet moeilijk zal vallen. Het belang van gecentraliseerde eenvormigheid, voor elke rechtspraak en dus ook voor bedrijfsrechtspraak overwegend, eischt toch de instelling van één rechtsprekend orgaan voor alle bedrijfsgroepen. Het „eigen karakter” der bedrijfstakken zal daarbij echter tot uitdrukking kunnen worden gebracht door een wisseling in de personen der „rechters”. Gedacht wordt hier dus aan een rechtbank met een vaste kern, de (juridisch geschoolde) voorzitter, en wisselende bijzitters, dat wil dus zeggen bedrijfsgenooten telkens uit die branche, welker regeling als grondslag voor de berechting van een bepaald geval moet dienen.

Schema voor de organisatie der bedrijfsrechtspraak.

Een zeer summier schema zou hier dan het volgende beeld te zien geven:

Aan bedrijfsrechtspraak worden onderworpen:

a) Geschillen tusschen leden van een ondervakgroep of vakgroep enerzijds en de ondervakgroep, vakgroep, bedrijfsgroep of hoofdgroep, waartoe zij behooren, anderzijds, voortvloeiende uit vermoedelijke niet-nakoming door bedoelde leden van door de ondervakgroep, vakgroep, bedrijfsgroep of hoofdgroep, waartoe zij behooren, bindend voorgeschreven regelen;

b) Geschillen tusschen bedrijfsgenooten onderling, voortvloeiende uit vermoedelijke niet-nakoming door een hunner van door de ondervakgroep, vakgroep, bedrijfsgroep of hoofdgroep, waartoe hij behoort, bindend voorgeschreven regelen;

c) Alle geschillen betrekkelijk collectieve arbeidsovereenkomsten.

Ingesteld worden:

A. Een aantal bedrijfsgerechten, bestaande uit een voorzitter en twee bedrijfsgenooten uit elke ondervakgroep, vakgroep, bedrijfsgroep en hoofdgroep. In elk bedrijfsgerecht worden benoemd vier voorzitters, die bij toerbeurt de zittingen leiden en een vast honorarium genieten. Voor deze functie, die is bedoeld als nevenwerkzaamheid, wordt zoo mogelijk een keus gedaan uit advocaten of bedrijfsjuristen, die zich tot op heden met bedrijfsrechtspraak hebben bezig gehouden. Bij elk bedrijfsgerecht wordt een griffier benoemd. De bedrijfsgenooten-leden genieten geen speciale bezoldiging, behoudens vergoeding van onkosten. Zij worden, evenals de voorzitters, benoemd door de Secretarissen-Generaal bij het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, bij het Departement van Sociale Zaken en bij dat van Justitie. Voor elken voorzitter wordt een plaatsvervangend voorzitter benoemd, voor elken bedrijfsgenoot twee plaatsvervangers.

Bij de behandeling van een bedrijfsgeschil (bovenbedoeld onder a en b) hebben zitting de bedrijfsgenooten uit de ondervakgroep, vakgroep, bedrijfsgroep of hoofdgroep, welker bindend voorgeschreven regeling vermoedelijk is overtreden.

Bij de behandeling van een geschil uit een collectieve arbeidsovereenkomst hebben naast den voorzitter zitting een bedrijfsgenoot uit de ondervakgroep, vakgroep of bedrijfsgroep, die partij is bij bedoeld contract, benevens een door den leider van de plaatselijke afdeling van het N.A.F. aan te wijzen werknemer, werkzaam in een bedrijf, behoorend tot dezelfde ondervakgroep, vakgroep of bedrijfsgroep.

De beslissingen van een bedrijfsgerecht hebben executoriale kracht. Van de beslissingen van een bedrijfsgerecht staat in de meeste gevallen beroep open op het bedrijfsgerechtshof.

B. Een bedrijfsgerechtshof, zetelend te 's-Gravenhage, bestaande uit een voorzitter, twee rechtsgeleerde leden en twee bedrijfsgenooten uit elke ondervakgroep, vakgroep, bedrijfsgroep en hoofdgroep.

Benoemd worden hierin een voorzitter, die een vast honorarium geniet, met twee plaatsvervangers. Voor elk rechtsgeleerd lid en elken bedrijfsgenoot worden twee plaatsvervangers benoemd. Bij het bedrijfsgerechtshof wordt een griffier benoemd. De bedrijfsgenooten genieten geen speciale bezoldiging, behoudens vergoeding van onkosten. Zij worden, evenals de voorzitter, benoemd door den Secretaris-Generaal bij het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, bij het Departement van Sociale Zaken en bij dat van Justitie.

Bij de behandeling van een geschil uit een collectieve arbeidsovereenkomst hebben naast den voorzitter en de rechtsgeleerde leden zitting een bedrijfsgenoot uit de ondervakgroep, vakgroep of bedrijfsgroep, die partij is bij bedoeld contract, benevens een door den leider van het N.A.F. aan te wijzen werknemer, werkzaam in een bedrijf, behoorend tot dezelfde ondervakgroep vakgroep of bedrijfsgroep.

De beslissingen van het bedrijfsgerechtshof hebben executoriale kracht.

Zowel van de vonnissen der bedrijfsgerechten als van de arresten van het bedrijfsgerechtshof kan in cassatie worden gegaan bij den Hoogen Raad.

Ter toelichting moge worden opgemerkt:

Aanbeveling verdient het om de voorzitters van bedrijfsgerechten hun functie niet als hoofdberoep te doen vervullen, daar zij niet moeten vervreemden van het bedrijfsleven.

Voorzitters en vice-voorzitters van ondervakgroepen, vakgroepen en bedrijfsgroepen kunnen geen zitting nemen als bedrijfsgenooten in bedrijfsgerechten of bedrijfsgerechtshof, aangezien zij zelf de bindende regels uitvaardigen.

Voorzitters en rechtgeleerde leden van bedrijfsgerechten mogen geen zitting hebben bij de behandeling van zaken, waarbij ondervakgroepen, vakgroepen of bedrijfsgroepen betrokken zijn, waarin zij een functie vervullen.

Zooals gezegd, dit is bedoeld als zeer eenvoudig schema en op tal van ondergeschikte punten zal dan ook een andere regeling mogelijk zijn. Overweging van het principe zou ik echter willen aanbevelen.

Mr. L. E. PIETERS.

OORZAAK EN BESTRIJDING VAN DE ONGUNSTIGE TOESTANDEN BIJ DE NEDERLANDSE SYMPHONIE-ORKESTEN.

Oorzaak van de wantoestanden.

In ons vorige artikel ¹⁾ zagen wij, dat de financiële toestand van de symphonie-orkesten vóór Mei 1940 ongunstig was, en wel door de volgende factoren:

1. De zich in te geringe mate actualiserende latente vraag naar muziekgenot, dat voor het economische subject slechts een marginaal goed is. De mate, waarin de vraag tot uiting komt, is in hoofdzaak afhankelijk van buiten het economische liggende factoren (t.w. culturele en psychologische factoren), zodat verkoopkosten de vraag niet in voldoende mate kunnen stimuleren.

2. De grote vaste kosten, welke deze arbeids-intensieve „bedrijven” met zich brengen, wegens de grote omvang van het instrumentaal ensemble, hebben tot gevolg, dat men op het budget veelal geen andere mogelijkheid heeft dan het als sluitpost gebruiken der salaris-uitgaven.

¹⁾ „Enige financiële aspecten van de Nederlandse symphonie-orkesten” in „E.-S. B.” van 22 April 1942.

Wij zagen, dat het niet mogelijk is, uitgaande van de creditzijde van de exploitatie-rekening, te komen tot een sluitende begroting; men moest de oplossing juist zoeken in een verhoging van de inkomsten van de orkesten. Er was dus een wrijving tussen de debet- en de creditzijde van de exploitatie-rekening en deze leidde tot wan-toestanden t.o.v. de individuele muzikanten, aangezien zij moesten werken tegen lonen, die slechts weinig boven steunniveau lagen. Slechts het hoge psychische inkomen bond hen aan hun werkgevers.

Waar moeten wij nu de diepere oorzaak van deze wan-toestanden zoeken?

Deze oorzaak ligt bij de tot voor kort volkomen verouderde organisatie van het orkestwezen.

Om dit in te zien, moeten wij terug naar de dagen van de vroege Romantiek, toen het orkestwezen nog in zijn kinderschoenen stond. In die tijd waren er kunstminnaars, die er voor eigen rekening een orkest op na hielden. Bekend is het orkest van den vorst van Esterhazy te Weenen, welk orkest onder leiding van niemand minder dan Joseph Haydn stond. Ging het den vorst om de een of andere reden niet naar den vize, dan was hij gedwongen zijn muzikanten op straat te zetten, en een bekende lezing van de geschiedenis van Haydns „Abschiedssymphonie” verhaalt ons, hoe dit ook den ouden meester een keer bijna is overkomen.

Naast deze hoforkesten treft men dan later ook orkesten aan, die in stand worden gehouden door verenigingen van zeer goed gesitueerde kunstminnaars.

Nadien trad er echter in het orkestwezen een structuurverandering op, en wel een verandering van sociaal karakter. Niet langer slechts een bevoorrechte groep, maar ook het volk verschaftte zich toegang tot de concerten; de muziek begon een volksbezit te worden. Dit was het begin van een zeer langzame evolutie, die nog geenszins ten einde is.

De rijkere waren toen niet meer van zins de orkesten zelf te financieren; terwijl omvang en kosten van de orkesten steeds meer stegen, daalden de inkomsten. De organisatie van het orkestwezen bleef niettemin staan bij het instituut van de kunstminnaars-Vereniging, die het orkest moest onderhouden. Naarmate de orkesten groeiden, werd dit hoe langer hoe meer een onmogelijke taak.

In Rotterdam heeft men op deze wijze nog steeds de „Vereniging Vrienden van het R.Ph.O.” en de „Vereniging van leden van het R.Ph.O.”, die historisch op de oude kunstminnaars-verenigingen zijn terug te voeren. Op de exploitatie-rekening, die in onze vorige beschouwing staat afgedrukt, vindt men hun bijdragen in de post „steun van bevriende verenigingen”.

Aangezien de muziek alleen leeft bij de gratie van de uitvoering, is het niet overdreven, te beweren, dat onze orkesten cultuur-monumenten zijn in de ware zin des woords. Zij staan in dienst van het algemeen belang en moeten dus ook door de gemeenschap worden gefinancierd, zo goed als de gemeenschap bibliotheken, musea en scholen onderhoudt.

Aan deze financiering door de gemeenschap valt trouwens niet te ontkomen, zoals uit ons vorige artikel genoegzaam duidelijk moge zijn gebleken. Enige overheidssubsidie, zoals die vóór Mei 1940 werd verstrekt, is daartoe niet voldoende; men moet de oorzaak van de slechte financiële positie wegnemen, d.w.z. de grote stroom van inkomsten, naast de recettes, moet niet komen van de steun van deze verenigingen en enige overheidssubsidie, die teveel is om het orkest tot opheffing te doen overgaan, maar te weinig om er van te leven. Een radicale oplossing van het probleem vereist financiering door de Overheid als voornaamste bron van inkomsten; de eigen verdiensten moet men tenslotte als bijkomstig beschouwen. Ook een museum wordt niet door de entreeprijzen in stand gehouden.

De stoot tot deze beschouwingwijze is gegeven door den Nederlandsen componist Dr. Rudolf Mengelberg, die in het „Vaderland” van 2 Juni 1938 schreef: „De concertzaal is een product van de burgerlijke beschaving van de negentiende eeuw. De gehele symphonische Kunst en de stijl harer beoefening weerspiegelt de geest ener maatschappij, voortgekomen uit de ideologie van de Franse Revolutie. Ons openbaar muziekleven is een zuivere uiting der liberale gemeenschap”.

Vóór Mei 1940 reeds bestaande plannen tot verbetering.

Het was vooral de Nederlandse Toonkunstenaars-Bond, die hier baanbrekend werk verrichtte. De schrijver van „Nooden der symphonie-orkesten” constateert, dat de orkesten moeten worden verankerd in het maatschappelijk leven door het doen ontstaan van een brede laag van vrienden der orkesten. Hiertoe gaf de N.T.B. een vijftal punten aan.

I. Men moet voortgaan op de reeds ingeslagen weg van de volksconcerten, en op deze concerten moet men het publiek op weloverwogen wijze in de muziek inleiden door een paedagogisch-juiste programmameus en voorts door schriftelijke en mondelinge voorlichting.

II. Gedeeltelijk parallel, maar anderdeels ook verschillend, verlopen de werkzaamheden bij de jeugdconcerten. Men kan de jeugd gemakkelijker bereiken, zowel door de psychologische instelling van de jeugd zelf, als via de school. Men zal het jonge kind moeten grijpen, aldus de auteur van het boekje, in de leeftijd, waarin het gaarne leiding aanvaardt en waarin men reeds nu poogt het voorzichtiglijk binnen te leiden in de tuinen van de literatuur en de beeldende kunst. Op deze grondslagen voortbouwend, zal het individu zijn eigen weg moeten vinden; wanneer men het echter nimmer een blik gunt in de muziek, zal het zich een vreemde blijven voelen in het Jeruzalem van de „zware” muziek, die lang niet altijd in wezen zwaar is. Dit moet men zeer breed opzetten, zodat velen worden bereikt, en men zal deze paedagogiek moeten bedrijven in een logisch-aan-éengesloten vorm.

III. Ook de radio kan de tendentie hebben, de muziek in het volk te verankeren, indien de leiding op juiste wijze handelt. Men zegt wel, dat de radio het mensdom te lui maakt om nog naar de concertzaal te gaan, maar de ondervinding heeft geleerd, dat de radio bij het publiek het verlangen naar het origineel doet ontwaken.

IV. Men moet meer contact zoeken met de volkszangverenigingen. Koorzangers nemen steeds een groot aantal bekenden mede, die een reeds bij voorbaat belangstellend publiek vormen. Zij komen om het koor te horen; waarin een bekende meezingt; maar tevens maken zij kennis met de symphonische muziek.

V. De bedrijfsleiding van de orkesten moet worden geconcentreerd, teneinde eindelijk eens te komen tot een coördinatie van de werkzaamheden van de verschillende orkesten. De Regering zal de helpende hand moeten bieden om dit te organiseren.

Deze plannen van de N.T.B. zijn zowel waardevol als leerzaam. Zij belichten zeer duidelijk het probleem van het tot leven wekken van de latente vraag, tevens in het culturele belang van het grote publiek, en bovendien tonen zij een goed begrip van de commerciële gebreken van het orkestwezen, zoals dit destijds was. Alleen op de financiering door de gemeenschap is nog niet genoeg de nadruk gelegd.

De huidige sanering van het orkestwezen.

Na Mei 1940 is de Overheid zich vrijwel terstond voor de deplorabele toestand van het orkestwezen gaan interesseren.

Ter bevordering van de bekendheid met onze nationale kunst is bepaald, dat 20 tot 30 pCt. van de uitgevoerde werken Nederlandse muziek moeten zijn, en dat, indien

de samenstelling van het programma dit uit artistiek oogpunt toelaat, op elk programma ten minste één Nederlands werk moet voorkomen.

Een reeks maatregelen, dienende om het Nederlandse orkestwezen grondig te saneren, had tot gevolg, dat de economische aspecten zich geheel wijzigden. De orkesten werden nu terecht praktisch staatsinstellingen, zij het ook, dat de verhouding tussen Staat en orkestbesturen nog niet geheel definitief is geregeld.

De orkestmusici kregen lonen op vaste basis, terwijl men de orkesten in loonklassen indeelde. Ook de leiding der orkesten werd georganiseerd.

a. De leiding van de orkesten.

Het huidige Departement van Volksvoorlichting en Kunsten nam het initiatief tot oprichting van een „Centraal Bureau voor het Orkestwezen”, dat ten doel heeft, de economische en sociale belangen van de gesubsidiëerde orkesten en de daarbij werkzame kunstenaars te behartigen en te coördineren, de exploitatie der orkesten in groter verband te brengen en zo nodig bij de exploitatie zelf leiding te geven. Ieder orkest krijgt zijn eigen arbeids-terrein, waardoor oneerlijke concurrentie wordt uitgeschakeld. Het Bureau draagt ook zorg, dat de belangstelling van het publiek wordt geactiveerd en dat, door onderling overleg van de dirigenten, de programma's van een muziekseizoen één zekere lijn vertonen, zodanig, dat de concerten elkaar a. h. w. aanvullen.

Doordat het bureau de werkzaamheden van alle orkest-administrateurs zal omvatten, zal het ten nauwste voeling houden met het orkestapparaat van het gehele land.

Het is niettemin niet de bedoeling, dat de orkesten staatsinstellingen worden ook in die zin, dat de Overheid de leiding geheel en al in handen neemt. De Overheid geeft slechts leiding aan het particuliere initiatief, dat nog steeds van grote waarde is. De besturen krijgen een adviserende taak en moeten de verbindende schakel vormen tussen het concert-publiek en de leiding. Deze leiding moet tweehoofdige zijn; de dirigent heeft de artistieke, de administrateur de commerciële leiding. De besturen komen als adviserende lichamen dus naast deze tweehoofdige leiding te staan, en hun taak zal het ook in het bijzonder zijn, de publieke belangstelling te activeren.

Een dergelijke regeling is reeds vastgesteld voor het Residentie-Orkest en de daarmee verbonden instellingen (bijv. Pensioenfonds, Concert Diligentia, Vereeniging van vrienden van het Residentie-Orkest, Vereeniging van leden van het Residentie-Orkest); de leiding over dit gehele complex is toevertrouwd aan een gemachtigde, die dus blijkbaar op de bovenbeschreven wijze de taak van den administrateur, alsmede het commerciële deel van de taak van den dirigent, langzamerhand zal moeten overnemen.

b. Het arbeidsterrein van de orkesten.

Men gaat er thans van uit, dat er moet worden gestreefd naar een intensievere exploitatie van de orkesten. Deze zoekt men allereerst in een beter geregelde regionale werkzaamheid: zo moet de H.O.V. geheel Noord-Holland van goede concerten gaan voorzien, de A.O.V. moet zorgen voor de Achterhoek en Overijsel, etc.

Dit betekent nog niet, dat men voortaan in één stad slechts één orkest te horen zal kunnen krijgen. Evenals dit tot nog toe het geval was, zullen verschillende orkesten in die steden, waar daaraan behoefte bestaat, naast elkaar blijven optreden, echter mogen zij elkaar nu niet meer in de vielen rijden. Reeds door een juiste verdeling der data van de uitvoeringen kan men op dit punt veel bereiken. Tevens denkt men er over, de concerten van orkesten uit andere steden in te schakelen in de reeks concerten van het eigen stedelijk orkest, zodat het publiek in zulk een stad in de serie van één abonnement diverse orkesten te horen krijgt.

Bovendien heeft men de orkesten nauwere betrekkingen laten aanknopen met de „Nederlandsche Radio-Omroep” (N.R.O.). De stedelijke orkesten treden thans zeer geregeld op voor de microfoon, hetgeen hun belangrijke inkomsten verschaft; hierdoor krijgen zij ook meer bekendheid onder het grote publiek. Gedurende een speeljaar zullen aldus 250 à 300 behoorlijk gehonoreerde concerten worden uitgezonden. De honoraria hiervoor komen echter niet rechtstreeks in handen van de orkesten, en evenmin zal dit voortaan het geval zijn met de subsidies. Het Centraal Bureau voor het Orkestwezen distribueert nl. al deze bedragen naar behoefte over de verschillende orkesten.

c. Het inkomen van de musici.

De Overheid garandeert het inkomen van de orkestleden. Ter bepaling van het loonpeil verdeelde men de bestaande orkesten in drie klassen, terwijl voor elke klasse een minimum-salaris werd vastgesteld. Deze indeling bedoelt echter geen waarderingsoordeel over het artistieke peil der orkesten in te houden.

Klasse	Minimum-salaris per maand	Indeeling der orkesten
1.	f 183.—	Residentie-Orkest.
2.	f 166.—	R.Ph.O. en U.S.O.
3.	f 150.—	G.O.V., H.O.V., A.O.V., Maastr. Sted. Ork.

Deze regeling is van kracht geworden op 1 October 1941.

Het Concertgebouw-Orkest valt hier dus buiten. De oorzaak daarvan is gelegen in het feit, dat de salariëring aldaar ten dele reeds hoger is dan de thans geldende normen. Men ziet daar dus geen noodzaak tot onmiddellijk ingrijpen.

Voor de overige orkesten geldt, dat de spelers nu veelal het dubbele of het drievoudige verdienen van hun vroeger salaris. De honorering der orkestleden-geschiedt niet volgens anciënniteit, doch overeenkomstig het belang van de leraar, die zij bezetten.

d. De subsidies.

Het totale bedrag aan Rijkssubsidies was tot voor kort rond f 150.000 's jaars. Met terugwerkende kracht tot 1 October jl. is dit bedrag thans verhoogd tot ongeveer f 900.000, de radiobijdrage inbegrepen.

Entrées en verhuringen dekken thans van elke f 100 nog slechts f 17; de overige 83 pCt. moet de gemeenschap dus opbrengen. Wij zagen hiervoor reeds, dat dit een juist beginsel is.

De Overheid is niet van plan van deze machtspositie misbruik te maken, door zich nu ook met de inhoud van de kunst te gaan bemoeien; men wil geen bepaalde stijl in de muziek aanmoedigen.

e. De omvang van de orkesten.

Uit artistieke overwegingen stelde men voor de derde klasse als minimum-omvang een bezetting van 56 man vast (dubbele houtblazers; 4 hoorns, 2 trompetten, 3 bazuinen, pauken, slagwerk, harp, 10 eerste en 10 tweede violen, 6 altviolen, 6 cellen, 4 contrabassen).

Voor de tweede klasse is de minimum-bezetting 66 man.

Het bijhuren van losse krachten voor bijzondere partijen blijft mogelijk, zodra de te spelen partituren deze partijen voorschrijven.

f. Slotopmerking.

Er wordt thans dus inderdaad met grote activiteit aan gewerkt om de Nederlandse orkestwereld te halen uit de moeilijkheden, waarin deze was geraakt.

De Overheid heeft het overgrote deel van de zeggenschap op indirecte wijze aan zich getrokken, teneinde zo-

wel de economische en sociale belangen van de orkestleden, als ook de culturele belangen van het publiek te waarborgen.

In dit licht gezien is het van het allergrootste belang, dat de Overheid heeft getoond het gevaar aan te voelen, dat aan dit alles vastzit: het gevaar n.l. te bezwijken voor de verleiding, ook op de artistieke leiding pressie te gaan uitoefenen. Men ziet blijkbaar in, dat het onder géén omstandigheid geoorloofd zou zijn, dat de Overheid zou gaan staan op het platform van den dirigent. Dit blijkt zowel uit de hiervoor vermelde opvatting (zie boven: sub d), dat men geen bepaalde stijl in de muziek wil aanmoedigen, als ook uit de strenge scheiding, die zal worden aangebracht tussen commerciële en artistieke leiding.

De Overheid mag slechts de economische en sociale bestaansbodem van de kunst verzorgen; het beoefenen van de kunst zelf zal men steeds aan de kunstenaars moeten overlaten²⁾.

F. J. DE JONG.

²⁾ *Literatuur*: „Nooden van de symphonie-orkesten” (overdruk uit de „Muziekwereld”, orgaan van de N.T.B.).

Kranten-artikelen: „Het Vaderland” van 2 Juni 1938, „Het Volk” van 19 Sept. 1940-A, 28 Aug. 1940-A, „Haarlems Dagblad” van 21 Aug. 1940, „N.R.C.”, Avondbladen van 26 en 27 Sept., 19, 22, 25, 26 en 27 Nov. 1941.

BOEKBESPREKINGEN.

L'évolution des marches mondiaux des principales matières premières après la grande guerre door Mikaël Hagopian. Etudes économiques, tome VII. (Libraire du recueil Sirey, Parijs 1941, blz. 406).

De titel van dit vrij omvangrijke werk wekt verwachtingen op, waaraan helaas door den inhoud niet geheel wordt beantwoord. Wie een uitvoerige beschouwing zou verwachten over het beloop der voornaamste grondstoffenmarkten in een tijdperk, dat, aan het begin gekenmerkt door de naverking van een oorlog en aan het einde onder den invloed van het voorspel van een komenden oorlog, de meest verschillende en wisselende aspecten van deze markten naar voren heeft gebracht, ontdekt al spoedig, dat het onderzochte gebied naar tijd en omvang veel beperkter is. De inhoud beperkt zich grotendeels tot de periode rond de crisis van 1920, terwijl van de veelzijdige verschijningsvormen van leven en bedrijf op de grondstoffenmarkten voornamelijk het prijsbeloop de aandacht van den schrijver heeft getrokken, waarbij dan nog in hoofdzaak het al dan niet overeenkomen van het beloop van de afzonderlijke prijzen met dat van den groothandelsprijnsindex als kenteekenend wordt naar voren gebracht en zelfs de indeeling van het boek in twee deelen bepaalt.

Strenge en nauwe begrenzing van een materie moge vaak als methode voor de wetenschappelijke behandeling van een bepaald probleem noodzakelijk zijn, waarbij het inderdaad kan gelden: „in der Beschränkung zeigt sich der Meister” — en ten aanzien van een beschouwing over de ontwikkeling der grondstoffenmarkten is het dan ook wellicht mogelijk, dat een dergelijke momentopname ons de noodige klaarheid verschaft aangaande de hiermede verbonden vraagstukken —, maar het is o.i. zeker aan gerechten twijfel onderhevig, of het tijdstip van deze momentopname in dit geval gelukkig is gekozen.

Immers het productieproces van vele grondstoffen loopt, tot op het tijdstip, dat zij de verwerkende industrie bereiken, dikwijls over een tijdvak van eenige jaren, en in het algemeen staat, of door het agrarische karakter van de voortbrenging, of door de onmogelijkheid, bij niet agrarische grondstoffen, om op korten termijn de winning uit te breiden, het aanbod binnen een zekeren korten tijdsduur min of meer vast, al kan een bepaalde marktpolitiek; van de zijde der producenten of door den handel gevoerd, ook deze vrij waarschijnlijke berekeningen geheel omver-

gooien. Aangenomen vervolgens, dat de vraag op korten termijn weinig groote veranderingen zal toonen, zou men dan voor een bepaalde, niet te lange, periode twee belangrijke grootheden voor de ontwikkeling van de grondstoffenmarkten als gegeven kunnen veronderstellen, en uitgaande van deze gegevens een bepaald vraagstuk — zooals bijv. de prijsontwikkeling — nader kunnen bezien. Dit is echter een geheel andere probleemstelling; men gaat primair een bepaald economisch verschijnsel — in dit geval de prijsvorming — onderzoeken, zooals dit zich op de grondstoffenmarkten voordoet, waarbij dan de constellatie op en de ontwikkeling van deze grondstoffenmarkten als secundaire gegevens in de beschouwing worden opgenomen. Wil men deze laatste ontwikkeling toch meer naar voren brengen — zooals ook de schrijver van dit boek, waarschijnlijk onder invloed van den meerbelovenden titel, dit heeft gepoogd te doen — dan doorbreekt men de aanvankelijk gestelde begrenzing en verkrijgt men gewoonlijk een weinig strak geheel, waarbij het hoofdprobleem moeilijk te volgen valt en de schets van de ontwikkeling tot een onuitgewerkt beeld beperkt blijft.

De schrijver van dit werk heeft de oorspronkelijk gestelde periode rond de crisis van 1920 eenzijdig overschreden, omdat hem wel duidelijk zal zijn geworden, dat aanbod en vraag rond 1920 toch nog te sterk onder invloed stonden van de ontwikkeling gedurende en zelfs vóór den oorlog 1914-1918 om deze zonder nadere toelichting als basisgegevens in zijn beschouwingen op te nemen.

Het is deze uitweiding, die, hoewel begrijpelijkerwijs lang niet volledig, dit boek tot een interessante documentatie maakt omtrent de ontwikkeling van de grondstoffenmarkten in het tijdvak van den vorigen wereldoorlog. Men beschikt voor dit tijdvak niet gemakkelijk over samenvattende en volledige gegevens, zoodat de verzameling en bewerking hiervan in deze studie, dit boek, buiten de eigenlijke doelstelling om, stellig tot een waardevolle bijdrage voor de kennis van de grondstoffenmarkten maakt. Zulks geldt te meer in dezen tijd, nu, ondanks alle verschil met den vorigen wereldoorlog in economisch-politieke en politieke situatie, zich ook nog tal van verschijnselen ten aanzien van de grondstoffenmarkten voordoen, die een treffende overeenkomst met het in dit werk geschetste beeld vertoonen.

Deze uitwerking, voor een deel gedwongen door de o.i. weinig gelukkige keus van de periode, waarin de schrijver het probleem van het prijsbeloop op de grondstoffenmarkten, vergeleken met het algemeen prijsbeloop van den groothandelsindex, heeft willen stellen, is echter aan de structuur van het werk niet ten goede gekomen. De in den titel beloofde na-oorlogsche ontwikkeling komt steeds om den hoek kijken, maar nimmer verder. De ontwikkeling gedurende den oorlog levert, zooals gezegd, vele belangwekkende gedeelten, die echter dikwijls, gedeeltelijk afgewerkt, haast noodgedwongen in den steek worden gelaten, om toch tot het hoofdprobleem, het prijsbeloop rond 1920, terug te keeren. Dientengevolge wordt dit hoofdthema met weinig overtuiging naar voren gebracht, waarbij men den indruk krijgt, dat de schrijver zichzelf en den lezer steeds tracht te suggereeren, dat deze bepaalde prijsontwikkeling, en niet de andere daaromheen steeds opduikende vraagstukken, het belangrijkste aspect van de ontwikkeling der grondstoffenmarkten na den grooten oorlog vormt.

Teneinde het vraagstuk van deze prijsontwikkeling nog eenig relief te geven, heeft de schrijver vrij uitvoerige beschouwingen gewijd aan de monetaire theorie als verklaringsgrond voor het beloop der prijzen. Zijn bestrijding van deze theorie is weinig overtuigend en het aangevoerde bewijsmateriaal zou o.i. soms wel eens met meer klem pro. dan contra deze opvatting kunnen worden gebezigd.

Voorts wordt, zooals wij reeds opmerkten, de beschouwing van het prijsbeloop op de grondstoffenmarkten uit-

gebreed tot het algemeen prijsbeloop, door de berekende prijsindexcijfers te vergelijken met indices van groot-handelsprijzen in verschillende landen. Daar deze per land tot één groothandelsindex zijn verwerkt, komt het ons zeker als een ernstige tekortkoming voor, dat wij nergens vonden weergegeven, hoe deze groothandels-index in de afzonderlijke landen is samengesteld, m.a.w. welke weging aan de verschillende, hierin toch ook opgenomen, grondstoffenprijzen is toegekend. Vergelijkt men eeh grootheid met een complex van grootheden, waarin de eerste ook is begrepen, dan moet toch eerst klaarheid bestaan omtrent de plaats van dezen afzonderlijken factor in het geheel, voordat men uit een vergelijking ten opzichte van het complex eenige conclusie van beteekenis kan trekken. Overigens heeft deze vergelijking weinig bijzondere gezichtspunten naar voren gebracht.

Samenvattend, willen wij zeggen, dat dit werk aan zijn in titel en opzet gestelde doelstelling zeker niet heeft beantwoord, maar als bron van documentatie met zijn talrijke tabellen en grafieken stellig van beteekenis is voor de kennis van de grondstoffenmarkten vóór, gedurende en kort na den wereldoorlog 1914—1918. Ware de schrijver de opmerking van Blaise Pascal: „La dernière chose qu'on

trouve en faisant un ouvrage, est de savoir celle qu'il faut mettre la première" indachtig geweest, dan had hij deze ontwikkeling van de grondstoffenmarkten rond den wereldoorlog tot hoofdthema van zijn omvangrijke studie gekozen en dat, in een stellig geslaagd werk, het licht doen zien.

J. WILLEMS.

INGEZONDEN STUKKEN.

BEVOLKINGSDRUK EN RUIMTELIJKE ORDENING.

Dr. F. van Heek schrijft ons:

In het Bevolkingsnummer van „Economisch-Statistische Berichten" van 25 Maart 1942 werd door Dr. Ir. F. Bakker Schut en Drs. G. H. L. Zeegers in hun artikel „Bevolkingsdruk en ruimtelijke ordening" een door mij opgemaakte berekening geciteerd, betreffende de agrarische bevolkingsdichtheid van Nederland in vergelijking met eenige andere West-Europese landen en de Vereenigde Staten.

Hiernaast volgt een gelijksoortige calculatie, die echter op meer recente en juistere gegevens is gebaseerd¹⁾ dan de in bovengenoemd artikel vermelde berekening.

MAANDCIJFERS.

INDEXCIJFERS VAN NEDERLANDSCHE AANDEELEN (Centraal Bureau voor de Statistiek).

(Men zie voor de wijze van berekening der indexcijfers het Maandschrift van het C.B.S. van Maart 1925, blz. 355 e.v. en 30 April 1937, blz. 605 e.v. De lijst der fondsen, uit welke notering de indexcijfers worden berekend, ligt ter inzage op het Centraal Bureau voor de Statistiek).

De tusschen haakjes geplaatste cijfers geven het aantal fondsen aan, waaruit het indexcijfer berekend is.

1930 = 100	Productie- middelen industrieën (29)	Consumptie- goederen industrieën (22)	Nijverheid (51)	Banken (6)	Scheepvaart- onder- nemingen (6)	Petroleum (1)	Internationale fondsen ¹⁾ (5)	Suiker (5)	Rubber (7)	Tabak (4)	Thee (5)	Indische onder- nemingen ²⁾ (29)	Algemeen index- cijfer ³⁾ (100)	Amerik. fondsen (15)
1930	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1931	72	76	74	86	55	57	51	63	51	68	65	66	70	59
1932	44	55	49	64	30	37	32	36	29	39	46	41	46	39
1933	51	59	54	72	26	44	34	35	45	38	59	49	52	36
1934	50	66	57	68	21	42	34	28	73	41	69	58	55	34
1935	46	67	55	75	21	47	38	34	80	48	65	60	55	37
1936	52	76	64	80	38	79	44	42	109	70	73	79	66	62
1937	85	108	95	103	113	108	70	64	209	92	107	120	104	76
1938	84	105	93	99	98	90	57	56	145	81	94	98	96	54
1939	86	100	92	80	94	79	45	63	132	53	84	86	90	56
1941 ⁴⁾	140	154	146	91	139	72	74	75	192	75	101	110	129	—
Jan. 1941	126.2	139.2	131.8	85.9	134.1	70.8	61.8	77.6	186.2	70.6	93.4	106.4	120.0	69.7
Febr. „	120.8	133.4	126.2	84.1	125.3	62.0	56.7	69.6	169.9	64.9	89.4	97.6	113.4	63.4
Mrt. „	123.0	135.8	128.5	82.1	125.6	60.0	56.8	69.9	174.0	64.9	90.7	99.0	115.1	63.8
April „	134.3	151.7	141.8	87.1	133.7	70.6	68.8	78.9	189.3	75.3	100.7	109.5	126.5	57.1
Mei „	130.2	146.2	137.1	88.3	128.6	64.7	67.6	74.5	181.3	72.4	100.1	105.2	121.6	—
Juni „	127.1	141.1	133.1	85.5	124.8	—	66.9	68.1	169.4	70.4	97.3	99.0	117.1	—
Juli „	136.9	150.2	142.8	87.7	133.7	65.8	74.8	72.5	186.2	76.0	99.1	106.4	125.6	—
Aug. „	147.0	160.3	152.7	92.2	144.9	71.2	79.2	75.4	195.2	77.9	100.2	110.9	133.6	—
Sept. „	154.1	170.7	161.3	96.3	156.3	84.1	89.1	81.4	218.2	85.2	106.0	122.1	143.0	—
Oct. „	150.2	166.8	157.4	96.3	154.7	84.1	84.5	82.0	218.2	85.1	112.0	123.5	141.1	—
Nov. „	161.4	176.6	167.9	99.6	161.9	89.5	90.3	85.3	229.5	89.3	121.2	130.4	149.9	—
Dec. „	163.6	177.9	169.8	103.4	139.6	76.0	91.3	67.9	186.5	72.3	103.3	105.5	142.8	—
Jan. 1942	160.4	174.5	166.4	103.6	127.2	65.8	89.5	53.7	127.1	49.0	78.7	76.2	131.6	—
Febr. „	157.5	170.5	163.1	107.1	118.5	60.9	85.4	46.2	101.5	41.4	70.3	63.1	125.5	—
Maart „	154.4	168.5	160.5	104.9	112.7	62.3	84.2	43.9	106.1	41.8	61.3	62.3	123.1	—
April „	167.1	176.9	171.4	107.9	133.2	79.0	93.5	50.5	126.3	49.7	73.7	73.6	134.6	—

¹⁾ Fondsen, die zowel internationaal verhandelbaar zijn, als geacht kunnen worden sterk den invloed van den buitenlandschen conjunctureelen toestand te ondervinden.

Hieronder is ook het petroleumaandeel uit de voorafgaande kolom opgenomen.

²⁾ Hieronder zijn begrepen de aandelen uit de 4 voorafgaande kolommen.

³⁾ Aandelen van Nederlandsche en Nederlandsch-Indische ondernemingen, waaronder 3 fondsen, die niet in de voorafgaande kolommen zijn opgenomen.

⁴⁾ Daar over de maanden Mei t/m Augustus-1940 geen indexcijfers werden berekend, is het niet mogelijk een gemiddelde voor 1940 te geven.

België	76
Duitschland	64
Engeland	20
Frankrijk	22
Nederland	72
Vereenigde Staten	18

¹⁾ Bovenstaande cijfers zijn berekend op grond van gegevens uit de volgende bronnen: „Annuaire Internationale de Stat. Agricole” 1933/34, blz. 9; „Ann. Stat. de la Belgique” 1938, blz. XXIX; „Stat. Jahrbuch für das Deutsche Reich”, 1934, blz. 16; Engeland en Wales (zonder Schotland): „Census of England and Wales, Occupation Tables” 1931, blz. 1; „Stat. Générale de la France, Ann. Stat.”, 1934, blz. 244; „Stat. v. Nederland, Uitkomsten der Beroepstelling” 1930, dl. VIII, blz. 9; „Statistical Abstract of the United States”, 1934, blz. 55.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Arbeidszaken. Mededeeling inzake te vervullen formaliteiten bij aanvragen van vergunningen voor salaris- of loonsverhoogingen.

Wijziging van de Ongevallenwet, waarbij ook zij, die werkzaam zijn in zgn. vrije beroepen, met ingang van 1 Juli a.s. onder de werking van deze wet vallen. (E.V. 24/4/42, pag. 524; Stct. No. 75).

Buitenlandsche handel. Regeling van het handelsverkeer met Italië gedurende 1942, waarbij o.m. beperkte invoercontingenten zijn vastgesteld.

Instelling van een in- en uitvoermonopolie voor aethylalcohol. (E.V. 1/5/42, pag. 561; Stct. No. 79).

Handel. Nadere regeling van den handel in en het vervoer van ongeschild eikenhout. Instelling van een vervoerverbod voor zgn. kachelblokken. Regeling van handel, vervoer, aflevering en het in voorraad hebben van teen- en griendhout. (E.V. 24/4/42, pag. 526/27; Stct. Nos. 74 en 75).

Besluit inzake een zgn. grossiersregeling voor Italiaansche gedroogde oranjeschillen.

Beschikking inzake de organisatie van den handel in oude non-ferrometalen. (E.V. 1/5/42, pag. 560/61; Stct. Nos. 79 en 82).

Jute. Regeling inzake het in voorraad hebben van jutezakken, hetgeen slechts met vergunning van het Rijks-textielbureau is toegestaan. (E.V. 1/5/42, pag. 561).

Machines. Nadere mededeelingen inzake het aanvragen van koopvergunningen voor machines. (E.V. 1/5/42, pag. 566).

Middenstand. Afkondiging van het Vestigingsbesluit bankbedrijven 1942 en het Vestigingsbesluit brood- en bankbedrijven 1942. (E.V. 1/5/42, pag. 560; Stct. No. 79).

Organisatie bedrijfsleven. Beschikkingen inzake de instelling van de vakgroep „Groothandel in ruwe katoen en celvezels”, alsmede inzake de organisatie van de bedrijfs-groep „Hotel-, Café-, Restaurant-, Pension- en Aanverwante bedrijven” en een drietal vakgroepen hiervan. (E.V. 24/4/42, pag. 529; Stct. No. 76).

Papier. Nadere voorschriften voor de papierindustrie inzake formaten van schrijfbloes en -papier. (E.V. 1/5/42, pag. 561; Stct. No. 81).

Prijsregelingen. Nadere prijsvoorschriften, waarbij de zgn. transportkostenbeschikking wordt opgeheven, wijziging in de prijzen van ansjovis en -producten wordt gebracht, de verprijzen bij de „Calculatiebeschikking Verf No. 1” worden geregeld en voorschriften worden gegeven inzake de prijsbepaling bij verkoop van hout op stam. (E.V. 24/4/42, pag. 525; Stct. Nos. 72, 73 en 75; V.B. No. 9).

Vijandelijk vermogen. De Vereenigde Staten van Amerika, met inbegrip van hun bezittingen, zijn aangewezen als Staten in den zin van de verordening betreffende de behandeling van vijandelijk vermogen. (E.V. 1/5/42, pag. 558; V.B. No. 10).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Bindtouw. Mededeeling inzake de regeling van de verstreking van zgn. „binder-twine”. (E.V. 24/4/42; pag. 526; Stct. No. 72).

Kunstmest. Regeling van stikstoftoewijzing voor in 1942 te produceeren gras voor kunstmatig drogen. (E.V. 24/4/42, pag. 532).

Motorbrandstof landbouwbedrijf. Voor het aandrijven van graanmaaiers kan in het komende seizoen niet op verstreking van motorbrandstof worden gerekend. (E.V. 17/4/42, pag. 502).

Oliehoudende gewassen. Regeling inzake de mogelijkheid van een extra toewijzing van spijsolie of spijsvet voor verbouwers van koolzaad en maanzaad. (E.V. 24/4/42; pag. 526; 8/5/42, pag. 597).

Paarden. Nadere bepalingen inzake organisatie van den paardenhandel. (E.V. 24/4/42, pag. 532; 1/5/42, pag. 560).

Visscherij. Regeling inzake het vergunningsstelsel bij de visscherij met name voor het uitreiken van vergunningen aan zgn. sportvisschers. (E.V. 24/4/42, pag. 526; Stct. No. 76).

Voederbielen. Regeling inzake de mogelijkheid van verplichte inlevering van voederbielen. (E.V. 17/4/42, pag. 491; Stct. No. 68).

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 11 Mei 1942.

Activa.	
Binnenl. Wissels, Promessen, enz.	{ Hfdbank. f 208.000.000 Bijbank „ — Agentsch. „ 4.299
	f 208.004.300
Papier op het buitenland Af: Verkocht maar voor de Bank nog niet afgevoerd	f 973.882.547
	„ 973.882.547
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	{ Hfdbank. f 135.524.609 ¹⁾ Bijbank „ 1.444.621 Agentsch. „ 10.698.955
	f 147.668.185
Op Effecten enz. Op Goederen en Ceelen	f 147.590.248 ¹⁾ „ 77.937
	„ 147.668.185 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk	„ 15.000.000
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 950.874.578
Zilveren munt, enz.	„ 8.058.808
	„ 958.933.386
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsz	„ 53.652.011
Gebouwen en meubelen der Bank	„ 4.000.000
Diverse rekeningen	„ 163.894.327
	f 2.525.034.756
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000
Reservefondsz	„ 5.368.354
Bijzondere reserves	„ 16.583.835
Pensioenfondsz	„ 11.739.173
Bankbiljetten in omloop	„ 2.287.274.165
Bankkassignatiën in omloop	„ 18.918
Rek.-Courant { Van het Rijk saldo's { Van anderen	f — „ 174.685.409
	„ 174.685.409
Diverse rekeningen	„ 9.364.902
	f 2.525.034.756
Beschikbaar dekkingsaldo	f 1.014.988.002
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is	„ 2.537.470.000
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht	„ 208.000.000
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	„ 55.341.825

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. dekkings-saldo	Dek-kings-perc.
11 Mei '42	950.875	2.287.274	174.704	1.014.988	39
4 „ '42	950.880	2.297.427	167.198	982.477	39
27 April '42	958.396	2.251.233	197.876	999.070	39.5
6 Mei '40	1.160.282	1.158.613	255.183	607.042	83
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
11 Mei '42	208.004	208.000	147.668	973.883	163.894
4 „ '42	238.004	238.000	150.984	945.548	161.546
27 April '42	210.004	209.000	152.725	933.970	175.976
6 Mei '40	9.853	—	217.726	750	120.648

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op Economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1941 het Jaarregister 1941, laatste bladzijde.)

Aardappelen	Blz. 33, 47	Maehines	Blz. 215	Vee	Blz. 67, 165, 185, 195, 205
Aardolieproducten	102	Meel en -producten	101, 195	Veeproducten	113
Accijns	33, 185, 195	Melk en -producten	33, 205	Veevoeder	47, 102
Afval	165	Merkengeld	113	Verf en -grondstoffen	102, 165
Arbeidszaken	113, 189, 215	Metalen	47, 58, 75, 155, 184, 195	Vervoerswezen	59, 102, 165
Bank- en Credietwezen	33, 195	Middenstand	195, 215	Vestigingsselschen	102
Bankwet 1937	195	Motorbrandstof	58, 165, 215	Vezelstoffen	215
Bedrijfsvorm	59	Nationale Plan	101	Visscherij	33, 47, 59, 102, 123, 215
Bedrijfsorganisatie Vee en Vleesch	59	Nederlandsche Coöperatieve Raad	194	Vlas	59, 75
Belastingen	33, 59	Nicotine	102	Vleesch	59, 165, 185, 205
Bindtouw	33, 215	Oliën en vetten	102, 195, 215	Voederbieten	215
Binnenscheepvaart	59, 156	Omzetbelasting	59, 102	Voedselvoorziening	33, 47, 59, 75, 123, 155, 185, 205
Bloemkwekerij	155	Oorlogschade	123, 184, 195	Vrijandelijk vermogen	215
Boschbouw	185	Organisatie Bedrijfsleven	47, 102, 113, 123, 165, 195, 204, 215	Wol	205
Bouwnijverheid	47, 58, 113	Paarden	215	Wijnbelasting	33
Buitenlandsche Handel	47, 59, 75, 101, 113, 155, 204, 215	Pacht	67, 102, 123, 165	Zaden	47, 59, 102, 123, 156, 195, 205
Chemische Industrie	58, 184	Papier	58, 102, 195, 204, 215	Zuidvruchten	195
Deviezenverkeer	33, 59, 167	Pelteryen	58		
Diamant	113	Pensionbedrijven	58		
Dividendheperking	59	Peulvruchten	205		
Drankwet	58	Plumveehouderij	165		
Economische Sancties	194	Postverkeer	59		
Electrotechnische Industrie	58	Prijnsregeling	47, 58, 75, 101, 113, 123, 155, 165, 184, 195, 204, 215		
Fruut	59	Radio	47		
Garnalen	123	Registratierechten	59		
Gevogelte	47	Restaurants	75		
Grafische Industrie	58, 75, 194	Rijwielen	47, 123		
Granen	205	Rubber	113, 123		
Grasland	33, 67, 85, 155, 205	Slachtvee	33, 59, 67		
Groenten	33, 155	Smeerolie	102		
Handel	204, 215	Spaar- en betaalzegelkasbedrijf	102		
Henep	205	Spertijden Kleinbedrijf	75, 123		
Kaas	75	Suikerbieten	205		
Kamers van Koophandel	47, 184	Surrogaten	155		
Kantoor machines	156	Tabak	47, 58, 113, 195		
Kapok	101, 165	Tankgas	205		
Keramische Industrie	58, 194	Textiel	102		
Kunstmest	59, 215	Tuinbouw	33, 59, 102, 205		
Kwekerij	59	Turf	59		
Landbouw	33, 47, 59, 67, 75, 85, 93, 102, 155, 165, 195, 205, 215	Tweelandenorganisaties	59		
Landstand, Nederlandsche	33, 102	Uien	33		
Leeningfonds 1940	102	Varkens	59		

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	30 April 1942	7 Mei 1942
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f —	f —
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	640.278,33	41.955,99
Voorschotten op ultimo Maart aan de gemeenten verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	18.964.746,26	18.964.746,26
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	200.120.614,69	204.069.049,19
Idem voor Suriname ¹⁾	7.750.865,66	7.750.865,66
Idem aan Curaçao ¹⁾	360.283,23	360.283,23
Kasvord. wegens credietverstreking a. h. buitenland	38.479.006,69	37.294.389,62
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	106.815.855,15	112.814.331,55
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfond ²⁾	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ²⁾	47.774.185,81	50.697.522,57
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	f 2.743.406,19	f 15.000.000,—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	—	1.574.960,07
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	110.106.000,—	110.106.000,—
Schatkistpromessen in omloop	2193.200.000,— ²⁾	2239.300.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	119.464.100,—	119.569.684,50
Schuld op ultimo Maart 1942 aan de gem. weg d. a. h. uit te keeren hoofds. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfond ²⁾	1.507.559,51	2.738.395,49
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ²⁾	263.531.724,11	271.746.805,67
Id. aan andere Staatsbedrijven ²⁾	18.217.910,68	18.217.910,68
Id. aan div. instellingen ²⁾	364.603.473,87	364.583.041,74

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks bij de Nederl. Bank geplaatst f 225.000.000.— ³⁾ Idem f 209.000.000.—

BANKDISCONTO'S.

Plaats	Datum	Wissel
Ned.	Disc. Wiss. 2½	28 Juni '41
Bk.	Bel. Bl. Eff. 3½	28 Aug. '39
	(Vrsch. in R.C. 3½)	28 Aug. '39
Athene	5	21 Juli '41
Batavia	3	14 Jan. '37
Belgrado	5	1 Febr. '35
Berlijn	3½	9 Apr. '40
Boekarest	3	12 Sept. '40
Brussel	2½	25 Jan. '40
Boedapest	3	22 Oct. '40
Calcutta	3	28 Nov. '35
Helingsfors	4	3 Dec. '34
Kopenhagen	4	15 Oct. '40
Lissabon	4	31 Mrt. '41
Londen	2	26 Oct. '39
Madrid	4	28 Nov. '38
N.-York F.R.B.	1	27 Aug. '37
Oslo	4½	21 Sept. '39
Parijs	1½	17 Mrt. '41
Praag	3	1 Jan. '36
Pretoria	3½	15 Mei '33
Rome	4½	18 Mei '36
Stockholm	3	29 Mei '40
Tokio	3.5	21 Juli '41
Warschau	4½	18 Dec. '37
Zwits. Nat. Bk.	1½	25 Nov. '36

¹⁾ 3 pCt. voor wissels, promessen en leeningen met een looptijd van meer dan 120 dagen.

DUITSCHER RIJKSBANK.

(in mill. R.M.)

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheine	Andere wissels, chèques en schatkistpapier	Beleeningen	
30 April 1942	77,1	277,0	21.528,8	19,4	
23 " 1942	77,3	359,0	20.858,1	17,0	
15 " 1942	77,1	328,3	21.093,1	22,1	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
30 April '42	17,5	1.728,6	20.047,2	2.701,1	417,0
23 " '42	40,1	875,8	18.914,4	2.469,4	359,1
15 " '42	47,1	1.091,6	19.223,1	2.583,6	357,8
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	394,2

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.

(in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskredit-kassen	Crediet a. h. particuliere bedrijfsleven	Crediet aan Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postcheque-ambt	Rekening-Courant
30 Apr. '42	38.473	795	21.116	1.713	53.623	3.979	3.748
23 " '42	37.869	801	21.009	1.844	53.237	3.860	3.681
16 " '42	37.296	815	21.265	1.905	53.234	3.879	3.424
9 " '42	37.063	816	21.143	1.941	53.096	3.869	3.225
1 " '42	36.931	822	20.362	1.963	52.549	3.848	2.940
8 Mei '40	23.606	5.394	695	1.480	29.806	—	909

Verantwoordelijk voor den geheelen inhoud: Drs. M. F. J. Cool, Rotterdam; Uitgever tevens drukker: H. A. M. Roelants, Schiedam, K 2193.